

Воронянський О.В. –професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат історичних наук

Рецензенти:

Моїсєєва Н.І., – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування».

Денисенко І.Д., – доктор філософських наук, професор, декан факультету психології і соціології ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Методичні вказівки з організації семінарських занять студентів з навчальної дисципліни «Політично-правові студії». – Харків, 2021. – 13с.

Методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів технічних спеціальностей з навчальної дисципліни «Політично-правові студії» містять: загальні методичні рекомендації; опис навчальної дисципліни; структуру навчальної дисципліни; методи оцінювання та розподіл балів; вказівки з організації семінарських занять та виконання самостійної роботи; тестові завдання.

©Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені Петра Василенка, 2020
©Воронянський О.В., 2020

ЗМІСТ

Анотація, мета та завдання навчальної дисципліни «Політично-правові студії»	3
Організація навчання	4
Методи оцінювання та розподіл балів	5
Методичні вказівки з організації виконання самостійної роботи.	7
Питання та тестові справи для засвоєння тем семінарських занять.	8
Рекомендована література	30

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Політично-правові студії»

Предметом курсу «Політично-правові студії» є вивчення політичної сфери життя суспільства та її діалектичного взаємозв'язку з соціальною та економічною сферами.

Даний курс відноситься до соціально-політичного циклу підготовки студентів першого (бакалаврат) рівня вищої освіти. Він є необхідною складовою частиною громадянсько-патріотичної підготовки кваліфікованого фахівця, виходячи з місії ХНТУСГ готувати національно свідомих лідерів-організаторів сталого інноваційного розвитку суспільства для служіння інтересам України.

Це авторський курс, спеціально розроблений для того, щоб допомогти майбутнім фахівцям сформувати базові знання про сутність механізму процесу політичної інституціоналізації, політичну систему, політичні процеси та їх акторів та роль політичної сфери в житті суспільства і її діалектичний взаємозв'язок з динамікою еволюції суспільних інститутів.

Інноваційною особливістю курсу є наукове описання політичного процесу як динамічної системи мереж, в основі якої лежить баланс ресурсного забезпечення акторів політичної конкуренції. Вивчення даного курсу закладає наукову базу, яка дозволить Вам у подальшій професійній діяльності приймати ефективні громадянські рішення.

Мета курсу – на основі оволодіння ефективним апаратом наукового аналізу політичного процесу забезпечити становлення особистості майбутнього фахівця не лише як громадянина й патріота, але й як ефективного управлінця, здатного приймати оптимальні рішення з урахуванням політичної складової.

Завдання курсу:

- з'ясування поняття політики як сфери конкурентної боротьби за контроль над процесом владного перерозподілу ресурсів суспільства через механізм держави;

- засвоєння закономірностей розвитку та функціонування політичного життя, усвідомлення сутності політичних процесів та явищ, механізмів влади;

- оволодіння основними термінами та категоріями політології на рівні їх відтворення і тлумачення для практичного застосування і втілення в процесі фахової діяльності.

Вивчення даної дисципліни дає можливість здобувачу вищої освіти:

знати:

- основні методи політичної науки;
- основні закономірності функціонування політичної системи суспільства;
- сутність, ознаки та політичний механізм функціонування держави як політичної організації суспільства, партійних систем, виборчих систем;
- механізм та динаміку політичного процесу, політичних трансформацій та політичних технологій.

вміти:

- розрізняти основні політологічні концепції сучасності,
- застосовувати типологію політичних систем, виборів, політичної поведінки, політичних еліт,
- аналізувати політичні процеси,
- визначати тенденції розвитку міжнародних відносин,
- напрямів зовнішньої політичної діяльності України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна «**Політично-правові студії**» включає в себе 3 кредити (15 годин лекцій, 15 годин семінарських занять та 60 годин самостійної роботи, з яких 10 годин виділяється на виконання індивідуального дослідного завдання). Курс містить 2 модулі. Вид контролю — залік.

Протягом семестру навчання Ви прослухаєте курс лекцій, будете працювати в навчальній групі в процесі семінарських занять та проводити самостійну роботу індивідуально чи в малій групі над вирішенням конкретного завдання в рамках даної навчальної дисципліни. На лекційних заняттях, що будуть відбуватися раз на два тижні, Вам буде надана теоретична інформація, на основі якої на протязі наступного тижня Ви самостійно будете готувати одну з трьох форм роботи на семінарі:

- а) доповідь по одному з питань семінарського заняття;
- б) опонування доповідачу на основі підготовленого Вами матеріалу;
- г) оцінювання роботи доповідача і опонента, а також ходу творчої дискусії в навчальній групі, використовуючи знання основних концептуальних підходів до даного питання.

Семінарські заняття відбуваються один раз на два тижні і проходять у форматі:

- а) творчої дискусії доповідача та опонента, а також студентів навчальної групи із одного з питань даної теми навчального курсу;
- б) захисту рефератів і творчих робіт студентів.

У ході самостійної роботи Ви маєте бути готові в позанавчальних час самостійно працювати в бібліотеці, з електронними ресурсами та спільно зі студентами вашої групи обговорювати проблеми підготовки до семінарських занять та їх результати.

Викладач може надавати вам консультативну допомогу як у процесі індивідуальних чи групових консультацій в аудиторії у визначений позанавчальний час, так і через електронну пошту чи сторінку в соцмережах. На Ваше прохання викладач може надати консультативну та редакторську допомогу при підготовці Вашої наукової роботи до публікації у збірнику наукових праць (у тому числі фаховому виданні з політології). Прийом і консультації по виконанню завдань щодо самостійної роботи студентів (СРС) проводяться викладачем згідно встановленого графіку.

Завдання СРС вважаються виконаними, якщо вони:

- виконані і здані в зазначені викладачем строки;
- повністю виконані (розкривають тему завдання);
- не мають логічних і розрахункових помилок;
- виконані студентом самостійно.

При умові невиконання одного із зазначених умов, кількість балів знижується на 1 бал. При умові невиконання і відсутності завдання оцінюється о балами. Плагіат вважається невиконаним завданням. Студент зобов'язаний виконати всі завдання.

Модулі проводяться викладачем у вигляді тестування або співбесіди.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою». Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Підсумковим контролем є екзамен/залік. Підсумкова оцінка за курсом ставиться на підставі підсумовування балів за екзамен/залік (максимум –35 балів), захист реферату (максимум –9 балів) і за виконання поточних завдань, за які, так само, можна отримати до 5 балів за роботу на семінарському занятті, до 0,5 – за роботу під час лекції (відповіді на запитання викладача, демонстрація роботи з конспектом тощо) та до 2,5 за презентацію самостійної роботи.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Оцінювання знань студентів передбачає виконання таких форм роботи:

- робота на семінарських заняттях;
- поточне тестування наприкінці кожного модулю;
- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання— реферату або студентської наукової роботи, яка має бути надрукованою в матеріалах наукової чи науково-практичної конференції чи збірнику наукових праць політологічного спрямування;
- екзамен/залік.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота	Реферат	Залік	Сума
---	---------	-------	------

Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			100
8	8	8	8	8	8	8		9	35

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання рефератів, наукових повідомлень, доповідей студентів

- 5 Вичерпне висвітлення обраної проблематики, чіткий виклад матеріалу, ґрунтовний аналіз поданого, використання інформації широкого діапазону, творче оперування матеріалом, робота виконана правильно і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань.
- 4 Якісне реферування матеріалу з обраної проблематики з уривчастим аналізом матеріалу, робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, відбиває належний рівень знань; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань.
- 3 Систематизований та логічний виклад матеріалу, робота виконана, але містить помилки, відбиває недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються для даного типу завдань.
- 2 Часткове структуроване викладення матеріалу, виконана робота не відповідає вимогам, які вказані вище як критерії для виставлення

позитивної оцінки.

- 1 Уривчасте неструктуроване викладення матеріалу.

ПИТАННЯ ТА ТЕСТОВІ ВПРАВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ ТЕМ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовний модуль 1. Інституціональні основи політико- правової системи

Тема 1. Проблема суб'єктності політико-правових відносин

1. Предмет політології.
2. Влада: поняття, функції, ресурси. Суб'єкти та об'єкти політичної влади. Механізм відтворення влади.
3. Політика, її сутність та зміст. Суб'єктність політики. Політичне лідерство: сутність та функції. Поняття політичної еліти. Легітимність політичної влади.

Теоретико-методологічні основи політології. Предмет політології та її місце в системі гуманітарних наук. Методи політології. Основні концепції політичної науки. Етапи розвитку світової політичної думки. Сучасна українська політологія.

Політика як соціальне явище. Сутність політики. Взаємозв'язок політики з іншими сферами суспільного життя. Влада як соціальне явище. Суб'єкти і об'єкти влади. Політика і економіка. Економічна влада та механізм її відтворення. Первинний розподіл ресурсів. Політика і соціум. Функції соціальної влади. Проблема владного перерозподілу ресурсів та підтримки порядку доступу до них. Соціальна політика.

Основні категорії політології. Поняття політичної влади. Сутність і функції політичної влади. Співвідношення рівнів влади, управління і політики. Суб'єкти і об'єкти політики. Поняття «політичний лідер», «політична еліта» та «політична нація». Рівні влади. Ресурси політичної влади та проблема їх затратності в процесі політичної діяльності. Системні функції легітимності влади. Механізм формування політичних інститутів.

Тема 2. Інституціоналізація політичних відносин у контексті формування нормативно-правової системи суспільства

1. Політична система суспільства: поняття, сутність, функції.
2. Структура політичної системи.
3. Типологія політичних систем. Поняття політичного режиму.
4. Становлення політичної системи сучасної України.
5. Форма державного устрою та державного правління України.

Поняття «політична система». Місце та роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Основні теорії політичних систем. Функції політичної системи. Структура політичної системи. Основні елементи інституційної підсистеми. Системні функції комунікативної та нормативної підсистем. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи. Політична система як механізм формування та функціонування влади в суспільстві. Динаміка політичної системи в суверенній Україні.

Типологія політичних систем. Проблема критеріїв класифікації політичних систем. Поняття „політичний режим”. Шкала політичних режимів. Авторитарна політична система. Структурні особливості авторитаризму. Різновиди авторитаризму. Тоталітарна політична система: передумови виникнення, сутність, різновиди, особливості тоталітарних ідеологій. Політична демократія: основні теорії демократії, сутність, ознаки, принципи, цінності, механізми формування. Приклади сучасної типології політичних систем.

Тема 3. Держава і партійні системи в політико-правовій системі суспільства

1. Теорії походження держави.
2. Поняття та ознаки держави. Державний суверенітет.
3. Сутність та політичні функції держави.. Концепція правової держави.
4. Форма держави (державний лад: форма державного правління (монархія та її види; республіка та її види); форма державного устрою.

Сутність та політичні функції держави. Основні теорії походження держави. Місце держави в політичній системі суспільства. Основні підходи до визначення соціальної ролі держави. Ідея правової держави в історії політичної думки. Сутність та основні ознаки правової держави. Ідея правової держави. Взаємозв'язок держави і громадянського суспільства.

Основні ознаки держави та державної влади Структура держави. Держава і право.. Державний суверенітет та проблема його реалізації. Держава і нація. Громадянин як суб'єкт реалізації державного суверенітету. Системні функції держави як елемента політичної системи.

Форма держави (державний лад). Поняття «форма державного правління» та його сутність. Монархія, її системні характеристики та різновиди. Республіка та її типи. Критерії типології республіканських форм правління. Поняття «форма державного устрою». Унітарна держава. Різновиди децентралізованих унітарних держав. Федерація та її типи. Конфедерація. Імперія.

Тема 4. Виборчі системи як механізм формування державної влади

1. Сутність політичних партій та їх роль у політичній системі суспільства. Ознаки та функції політичних партій.
2. Класифікація політичних партій.
3. Партійні системи, їх типологія.
4. Поняття, сутність та функції виборів.
5. Виборчі системи. Їх типологія.

Місце і роль політичних партій в політичній системі суспільства. Виникнення та еволюція політичних партій. Їх функції. Ознаки, структура. Проблема «олігархізації» політичних організацій. Класифікація політичних партій. Громадські організації і рухи, їх класифікація. Партійні системи.

Типологія партійних систем. Політична опозиція. Лобізм. Основні етапи розвитку політичних партій в Україні.

Роль виборів в демократичній політичній системі. Основні принципи демократичних виборів. Типологія виборів. Сутність виборчих систем та принципи їх функціонування. Мажоритарна виборча система. Пропорційна виборча система. Змішана виборча система. Взаємозв'язок форм правління, партійних і виборчих систем. Абсентеїзм. Трансформація виборчої системи України. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні.

Змістовний модуль 2. Політичні процеси

Тема 5. Політичний процес. Еволюційний та

революційний тип трансформації суспільних відносин

1. Зміст, структура і механізм політичного процесу
2. Політичний конфлікт.
3. Теорія революції.
4. Політичні технології.

Визначення політичного процесу. Типи політичних змін. Особливості політичних процесів. Типологія політичних процесів. Політичний розвиток та політична модернізація. Політичні конфлікти та кризи. Суть, види, умови виникнення та стадії розвитку політичних конфліктів. Способи їх вирішення. Теорія революції. Концепції переходу до демократії. Модернізаційний процес в Україні.

Політичні технології: їх роль в політичному процесі, типологія. Політична діяльність і політичні рішення. Політичний аналіз. Технологія прийняття політичних рішень. Виборчі технології. Інформаційні технології в політиці. Політичний PR. Політична реклама.

Тема 7. Міжнародні політичні відносини та конфлікти.

Геополітика. Україна в системі міжнародних відносин.

1. Поняття та особливості міжнародних політичних відносин.
2. Міжнародні організації.
3. Міжнародні конфлікти.
4. Поняття геополітики. Основні школи геополітики.
5. Геополітичне положення України. Варіанти геополітичної орієнтації України

Міжнародна і зовнішня політика. Цілі і функції зовнішньої політики. Засоби зовнішньої політики. Міжнародні відносини: суть, цілі, функції, суб'єкти, види, принципи, моделі. Міжнародні організації. Політичні аспекти діяльності ООН, ЄС, НАТО, СНД, ОПЕК. Роль транснаціональних бізнес-груп у світовій політиці.

Тенденції розвитку сучасних міжнародних відносин. Проблема державного суверенітету в системі міжнародних відносин. Міжнародні конфлікти. Рівні та типи міжнародних конфліктів. Політичні аспекти глобальних проблем сучасності. Шляхи їх вирішення.

Поняття та сутність геополітики. Основні школи геополітики. Рах Амерікана як основа геополітичної стратегії США. Глобалізм та неоглобалізм. Проблема переходу від монополярного світу до багатополлярності.

Україна як суб'єкт міжнародних відносин. Геополітичне становище України та основні варіанти її геополітичної орієнтації. Україна і ЄС. Україна і СНД. Україна і країни ШОС. Україна і ГУУАМ. Ідея балтійсько-чорноморського співробітництва. Проблеми європейської інтеграції України. Національні інтереси та національна безпека України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Воронянський О. В. Політологія з модулем «Україна, Європа, світ»: підручник / О. В. Воронянський, Ю.В.Зайончковський, С.С. Романова. — Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2018. — 224с.
2. Воронянський О. В. Політологія: підручник / О. В. Воронянський, Т. Ю. Кулішенко, І. В. Скубій. — Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. — 180с.

Допоміжна

1. Воронянський О. В. Політичні інститути: механізм формування в конкурентному середовищі / О. В. Воронянський // Сучасне суспільство. - 2014. - Вип. 1. - С. 15-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cuc_2014_1_4.
2. Воронянський О. В. Роль національного суверенітету в легітимації державної влади / О. В. Воронянський // Актуальні проблеми державного управління. - 2012. - № 2. - С. 216-221. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2012_2_32.
3. Воронянський О. В. Еволюція системи державної влади в сучасній Україні в контексті концепції патронально-клієнтарних відносин / О. В. Воронянський. // Державне будівництво. - 2012. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_1_6.
4. Воронянський О. В. Проблема формування політичних інститутів у контексті конкурентної боротьби еліт / О. В. Воронянський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології. - 2012. - № 1013, вип. 21. - С. 75-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPP_2012_1013_21_15.
5. Воронянський, О. В. Концепт національного суверенітету як принцип реалізації політичних прав нації / О. В. Воронянський // Політологічний вісник: [збірник наукових праць] / Політологічний центр при Київському нац. ун-ті ім. Т. Шевченка. — Київ : Інтас, 2011. — Вип. 52. — С. 394–400.
6. Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму: Монографія. — К.: Либідь, 1999. — 352с.
7. Коваленко Б. В. Политическая конфликтология / Б. В. Коваленко, Журавський В. С. Становлення і розвитку українського парламентаризму. — К., 2002.
8. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні відносини ХХ сторіччя. — К., 1999.

9. Кулішенко Т. Ю. Асиметричність обміну ресурсами як фактор інституціоналізації владних відносин // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2015. № 2(1). – С. 103-109.
10. Могильницький Л. Національне питання в Україні і світі: історико-теоретичні аспекти / Л. Могильницький // Часопис української історії: Збірник наукових праць – К., 2011. – Вип. 21. – С. 41-45.
11. Москальов Б. Г., Москальова Н. П. Політична наука. – Х., 2007.
12. Литвин В. М. Формування і розвиток в Україні влади демократичного типу. – К., 2002.
13. Рубанов В. В. Теорія та методологія політичної аналітики: монографія / В. В. Рубанов. – Х., 2012.
14. Телешун С. Нові українські політичні реалії і процес формування засад громадянського суспільства / С. Телешун // Політичний менеджмент : наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2008. – № 1. – С. 3-8.
15. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / Губерський Л. В., Головченко В. І., Матвієнко В. М. та ін. – К., 2011.
16. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Шергін; Дип. акад. України при М-ві закордон. справ України. – К., 2013.